

Hüququndan keçən əsgər - Cahangir bəy Kazımbəyli

Cahangir bəy Kazımbəyli 1888-ci ildə Gəncə şəhərində dünyaya göz açmış, orta təhsil aldıqdan sonra Sankt-Peterburq Hərbi Akademiyasına daxil olmuş və həmin təhsil müəssisəsini müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. Birinci Dünya müharibəsində Rusiya tərəfində vuruşmuşdur. Azərbaycan Demokratik Respublikasının Milli Ordusu yaradılarda Gəncəyə dönmüş, alay komandiri olmuşdur. Azərbaycanın müstəqilliyi əlindən alınanda onun düşmənlərinə qarşı mübarizəyə qalxmışdır. Cahangir bəy peşəkar hərbiçi olmuşdur. O, bilirdi ki, yeni hökumətə qarşı müqavimət silahlı yolla aparılmalıdır. O, Gəncə üsyanından bir qədər əvvəl həyat yoldaşı Valiyə Xoyskini, altıyaqlıq oğlu Abbasi qayınatası Hüseynqulu xanla İrana yola salıb özü doğma şəhərinə dönmüş, mübarizəyə başlamış və Gəncə üsyanına başçılıq etmişdi.

Az sonra marşal Yuzef Pilsudskinin dəvəti ilə Varşavaya köçmüş, Polşa ordusunda diviziya komandiri olmuşdur. "Prometey" cəmiyyətində istilacı ruslara qarşı mübarizədə həyat yoldaşı Valiyə xanım Xoyskiylə birgə çalışmış, onlar Azərbaycan dilində qəzet və jurnal nəşr etmiş, "Azəri-türk" dərnəyini yaratmışlar. Böyük Vətən müharibəsi dövründə Polşa işğal olunanda əsir düşmüş,



ki, bu, Azərbaycanın digər əraziləri üçün dərs olsun, sovet hökumətinə qarşı mübarizəyə qalxmağın böyük faciələrə gətirib-çıxaracağını anlaşırlar.

Mayın 28-də qanlı döyüşlər oldu. Bolşeviklər məqsədlərinə çata bilmədilər. Cahangir bəyin bu həlledici döyüşdən əvvəl bir neçə hərbi silahdaşı ilə Gəncənin ətrafını gəzib, düşmənlərin hücum istiqamətini düzgün müəyyənləşdirərək əsas qüvvəni məhz o istiqamətə yönəldə bilməsi, eləcə də hərbiçilər arasında aparılan təbliğat, yerli əhəlinin köməyi mayın 28-də şəhərin "XI qızıl ordu" tərəfindən tutulmasına imkan vermədi. Ancaq vəziyyət son dərəcə

ağır idi. Cahangir bəyin planları pozuldu. Qarabağa yola saldıqları zabıtlar "qırmızılar" tərəfindən Gəncə-Yevlax yolunda saxlanılaraq qətlə yetirilmişdilər. Gürcüstandan isə səs-soraq yox idi. Həmin gecə - mayın 28-də Gəncə üsyançılarına çatan xəbər ürəkəçan deyildi: Gürcüstan Rusiyayla müqavilə imzalamışdı.

ki, bu, Azərbaycanın digər əraziləri üçün dərs olsun, sovet hökumətinə qarşı mübarizəyə qalxmağın böyük faciələrə gətirib-çıxaracağını anlaşırlar.

Mayın 28-də qanlı döyüşlər oldu. Bolşeviklər məqsədlərinə çata bilmədilər. Cahangir bəyin bu həlledici döyüşdən əvvəl bir neçə hərbi silahdaşı ilə Gəncənin ətrafını gəzib, düşmənlərin hücum istiqamətini düzgün müəyyənləşdirərək əsas qüvvəni məhz o istiqamətə yönəldə bilməsi, eləcə də hərbiçilər arasında aparılan təbliğat, yerli əhəlinin köməyi mayın 28-də şəhərin "XI qızıl ordu" tərəfindən tutulmasına imkan vermədi. Ancaq vəziyyət son dərəcə ağır idi. Cahangir bəyin planları pozuldu. Qarabağa yola saldıqları zabıtlar "qırmızılar" tərəfindən Gəncə-Yevlax yolunda saxlanılaraq qətlə yetirilmişdilər. Gürcüstandan isə səs-soraq yox idi. Həmin gecə - mayın 28-də Gəncə üsyançılarına çatan xəbər ürəkəçan deyildi: Gürcüstan Rusiyayla müqavilə imzalamışdı.

Cahangir bəy Kazımbəyli İkinci Dünya müharibəsi başlayandan ömrünün sonuna qədər Almaniyada yaşamağa məcbur olmuşdur. Onun tək amalı, arzusu-Demokratik Azərbaycanı yenidən qurmaq idi! Bu yolda o, ona qarşı olan hər kəsi dəf edə bilirdi! Lakin, birlikdə addımladıqları bəzi insanlar əsgərlərin də, Kazımbəylinin də quyusunu qazmağa çalışdılar. Nəticəsində, Kazımbəyli yenidən Cümhuriyyət yaratmağa müvəffəq olmasa da, ona quyu qazmaq istəyənləri dərin quyuya salmağı bacardı. Həmin insanlar tanınmasa da, it-bat etmək istədikləri Cahangir bəy tanıdır. Həmin insanların ruhu şad olmasın qoy! Cahangir bəy Kazımbəylinin ruhu şad olsun, çünki onun müstəqilliyini arzuladığı Azərbaycan öz müstəqilliyinə qovuşmuşdur.

Cahangir bəy Kazımbəyli 1955-ci ildə Berlində vəfat etmişdir. 1991-ci ilə qədər ruhu tənhalaşdı. Lakin, 1991-ci ildə Cümhuriyyət yarandıqdan sonra onun ruhu əbədi şad oldu. İndi də bilirəm ki, Cahangir bəy Cümhuriyyət torpağının altında yatmasa da, azadlığı az da olsa hiss edir və ruhu şad olur! Ruhun şad olsun, hüququndan keçən əsgər!

10.03.2020



sovet əsirliyindən qaçıb əvvəlcə Almaniyada, sonra isə İtaliyada yaşamışdır. Əllinci illərdə yenidən İstanbula gəlmiş, ağır güzəran keçirdiyindən Almaniyaya köçmüş, ömrünün sonuna kimi "Azadlıq" radiosunda əməkdaşlıq etmişdir. Cahangir bəy Hüseynqulu xan Xoyskinin qızı Valiyə xanım ilə ailə qurmuşdu. Abbas bəy, Mustafa bəy, Əli bəy adlı oğlanları var idi. Cahangir bəy də, silahdaşları da ilk gündən sovet hökumətinə düşmən münasibət bəsləmişdilər. Onlar "XI Qızıl Ordu"nun işğalçılıq məqsədilə gəldiyini yaxşı bilirdilər. Ancaq ona qarşı dərhal silahlı mübarizəyə qalxmadılar. Bunun səbəbini o dövrdə yaranmış siyasi, iqtisadi və sosial vəziyyətdə axtarmaq lazım gəlir. Bolşeviklər xalq kütlələrini yaxşı tanıyırdılar. Ona təsir etmək üsulunu bilirdilər.

Cahangir bəy xatirələrində qeyd edirdi ki, 1920-ci ilin may ayının 24-dən 25-nə keçən gecə artıq onlar şəhərdəki bolşevik ordusunu türk-silah eləyib, burda hakimiyyəti ələ almışdılar. Şiddətli döyüşlərdən biri mayın 28-də olmuşdur. Həmin vaxt həm sovet hökuməti "XI qızıl ordu"nun zərbə qüvvəsini Gəncəyə göndərmişdi, həm də mayın 28-i Azərbaycanın istiqlal günü idi. Camaatda bayram əhval-ruhiyyəsi var idi. Belə bir gündə bolşeviklər Gəncə üsyançılarına elə divan tutmaq istəyirdilər

Sevindik NƏSİBOĞLU

Kredo 2020.- 20 mart.- S.5.